A játék hatalma. Futball – Pénz – Politika[1] *(könyvrecenzió)*

LAKATOS ARTUR[2]

Jelen tanulmánykötet, melyet a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem szakemberei állítottak össze, a foci, üzleti világ és politika között létező kapcsolatokat kívánja bizonyos részleteiben megvizsgálni. A nyolc tanulmány meglehetősen változatos tematikát ölel fel, a sportmenedzsment általános problémáitól kezdve egyes történelmi klubok helyzetét bemutató esettanulmányokig. Véleményünk szerint jelen könyv egy igen érdekes és hasznos kezdeményezés, amelyet mindenképpen folytatni kellene.

Kulcsszavak: labdarúgás, menedzsment, szponzorok, futballklub, politika, Puskás Ferenc.

JEL kód: N-14

A szerkesztők által jegyzett bevezető szerint ezen kötet ötlete egy futballtörténeti szemináriumon merült fel, ugyanakkor azonban jelentőségét illetően, menet közben, kicsit többre sikerült, mint egy narratív jellegű tanulmányokat összegyűjtő sporttörténeti munka. A tanulmányok igen érdekes módon vizsgálják meg, elsősorban a kortárs magyar társadalmi realitások szemszögéből nézve, az üzlet – labdarúgás – politika hármasság tényezőinek egymáshoz való viszonyulását, valamint ezek megnyilvánulásait a társadalom szintjén. A nem túl terjedelmes könyvészettel együtt mindössze 183 oldalas, de annál tartalmasabb kötet nyolc tanulmányt tartalmaz, szerzői különböző rangú és korú szakemberek: a nemzetközileg is elismert Krausz Tamás vagy Borsi-Kálmán Béla nevei mellett például egy 1985-ben született egyetemi hallgató neve is bekerült a válogatásba.

Krausz Tamás bevezetője egy korábbi, az *Eszmélet* folyóiratban megjelent tanulmányának átdolgozása, napjainkra aktualizált változata,

[1] Krausz Tamás – Mitrovits Miklós (szerk.): *A játék hatalma. Futball – Pénz – Politika.* L'Harmattan Kiadó, ELTE BTK, Kelet-Európa Története Tanszék, Budapest, 2008. 184 o.

[2] Dr. kutató, TE-206-os kutatói szerződés, a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókszervezete keretében

melyben a szerző a globalizációs folyamatok futballra gyakorolt hatásai fölött elmélkedik – elsősorban a magyar labdarúgás viszonylatában –, a sportmenedzsment szaknyelvének kifejezéseit bőségesen felhasználva. Juhász Gergely tanulmánya azonban már (címe: *A játékon túl… a foci forradalma és a globalizáció*) a kérdés lényegi pontjaira tapint. A szerző – talán megfogalmazásaiban néhol túl erőltetett, sarkított módon – elsősorban inkább üzletként, mint sportjátékként fogja fel a labdarúgás jelenségét, és ilyen szemszögből követi végig az elmúlt időszakban a labdarúgás-menedzsmentben végbemenő folyamatokat. Esettanulmányait illetően elsősorban az angol Premier League-ra koncentrál, és jól érzékelteti az angol klubok – elsősorban a „top", vagyis nagyon gazdag klubok – körül lezajló gazdasági folyamatokat. Metodológiai szempontból nézve talán csökkent a dolgozat tudományos értékéből a rengeteg online vonatkozás, melyeknek legnagyobb hányadát a Wikipédia szócikkei teszik ki: ugyanakkor azonban a tanulmány végén mellékletként közölt táblázatok forrásértéke meglehetősen jelentős forrásértékkel bírnak (összegzik többek között a Premier League csapatainak éves bevételeit, a játékosok keresetének átlagos megoszlását stb.), és kiindulási pontot jelenthetnek a jövőre nézve új, a témához kapcsolódó tanulmányok számára is, melyek akár menedzseri, akár szociológiai, akár pénzügyi szemszögből kívánják ezeket az adatokat megvizsgálni.

Szabados Gábor *A labdarúgóklubok stratégiái* című tanulmánya az egyetlen olyan a kötetben, mely nem történész, hanem sportközgazdász tollából származik, és ezáltal, véleményünk szerint, ebben a közegben talán a legkirívóbb, legfigyelemfelkeltőbb és valami módon talán a legérdekesebb is. Hangsúlyozzuk: *ebben* a közegben, hiszen az érdekesség fogalma igencsak relatív. Mégsem lóg ki azonban a sorból, hiszen rendelkezik aktuáltörténeti vonatkozásokkal is, elsősorban a Liverpool század eleji befektetési stratégiájának ismertetése tükrében és nemcsak: ugyanakkor a klubok transzfer- és kereskedelmi stratégiáit is ismerteti. Értékelnünk kell azt a tényt, hogy a szerző néhány külön oldalt szán a Magyarországon alkalmazott futballklubmenedzsment-stratégiáknak is, de ha nagyon kritikusak akarunk lenni, elvárhatnánk azt is, hogy esetleg menedzseri szempontból is rámutasson: a sikeres nyugati stratégiák al-

kalmazása a magyar klubok esetében miért nem járnak a sportteljesítmények terén is értékelhető eredményekkel.

Erdélyi Zsuzsanna és Grúber Mihály konkrét esettanulmányokat mutatnak be, melyek két nagy történelmi budapesti klubhoz kapcsolódnak: Erdélyi a Ferencváros körüli elmúlt két évtized befektetési politikáit mutatja be, elsődleges hangsúlyt fektetve maguknak a befektetőknektámogatóknak a szerepét illetően, illetve kapcsolatukat a szurkolói közeggel. Különösen objektívre és ugyanakkor minőségire is sikerült a Várszegi Gábor-Fotex időszak ismertetése, mely annál is dicséretesebb tény, mivel más tanulmányokra nagyon is szemmel láthatóan nyomja rá a bélyegét napjaink magyarországi baloldali politikai diskurzusainak elemei, valamint az effajta politikai diskurzus irányába történő elhajlási tendencia. Gruber Újpest-bemutatása pedig klasszikus sporttörténeti tanulmány, mely a klub 1990–2007 közötti történetét dolgozza fel, természetesen – a kötet profiljából adódóan – nagy hangsúlyt fektetve a klub pénzügyi, illetve menedzseri stratégiáinak bemutatására.

Mitrovits Miklós *Az orosz foci múltja és jelene* című tanulmánya összefoglaló jellegű, mely azzal szeretné megismertetni a magyar olvasóközönséget, hogyan jutott el az orosz klubfutball, a Szovjetunió összeomlását követő gazdasági nehézségeket is megszenvedve, a 2005-ös kupasikerig, amikor is a CSZKA Moszkva megszerezte az UEFA-kupát. Különösen jól sikerült az a rövid, kétoldalas összefoglaló, mely az orosz származású befektetők szerepét taglalja az európai futballéletben, és talán erre a tanulmányra illik a legjobban a kötet általános címe is. Tanulmányának legutolsó alfejezete, *az oroszországi foci jelene: politika és üzlet*, nemcsak kimondottan az orosz klubéletbe, hanem a számunkra oly sokszor bonyolultnak tűnő oroszországi belpolitikai viszonyokba is betekinthetünk.

A kötet két zárótanulmánya Puskás Ferenc, a legenda és sportember figurája köré épül. Borsi Kálmán Béla tanulmánya meglehetősen szubjektív hangvételű, sodró, lelkes, dinamikus, magával ragadó stílusban íródott, és szinte már irodalmi módon, rengeteg jelzőt, írásjelet (közöttük kérdő- és felkiáltójeleket) használ. Magának a tanulmánynak azonban interdiszciplináris jellegén túl (jó pszichológiai és sporttudományi

ismeretekkel van maga a történelmi leírás fűszerezve), a jelentősége az, hogy megpróbálja a Puskás-jelenséget a valódi sportember, a történeti figura életútjának a Kádár-rendszerhez való viszonyát megérteni/megértetni, melynek szimbolikus kettőssége az 1981-es budapesti öregfiúkmeccsen csúcsosodik ki.

Krausz Tamás kötetzáró írása, a *Futball = Politika és üzlet? Puskás Ferenc halálára* ugyanakkor a Puskás-jelenség szimbolikus voltát, a Puskás-mítosz elemeit is próbálja kielemezni. Sajnálatos dolog azonban azt látni, hogy az egyéni, szubjektív politikai beállítottság kendőzetlenül, jelzők szintjén is megnyilvánul egy máskülönben metodológiai szempontból jó tanulmányban. Véleményünk szerint nem kellene tudományos írásokat – még ha társadalomtudományok terén is jelennek meg – olyan kifejezésekkel megtölteni, mint: Puskás temetését *szélsőséges és cinikus manipulációkkal gyászkampánnyá transzformálták, nemzeti mitológiát kedvelő és gerjesztő nacionalista politikai ellenzék, Pitti Katalin, a Fidesz házi énekesnője* stb. Az ilyen stílus inkább való a *Népszabadság*ba, ott is legfeljebb a „Vélemény" rovatba, mint komoly tanulmánygyűjteménybe. Amennyiben viszont sikerül ezen – a máskülönben jelentős – szépséghibán túllépni, és kimondottan az ismertetett adatokra koncentrálni: ez esetben a tanulmány kimondottan élvezhető.

Ha egyetlenegy szóval kellene jellemezni ezt a kötetet, habozás nélkül azt mondanánk rá: érdekes. Ugyanakkor úgy gondoljuk, hasznos is. Elsősorban mint kezdeményezés. Hiszen a sport, az üzleti világ és a politikai élet összefonódásában olyan lehetőségek rejlenek, melyek kiaknázása jelen pillanatban távolról sincsenek kimerítve. És Magyarországon főleg nem.